

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KEREITE YA 12

SESOTHO PUO YA TLATSETSO YA PELE (FAL)

PAMPIRI YA BOBEDI (P2)

HLAKOLA/TLHAKUBELE 2016

MATSHWAO: 70

NAKO: Dihora tse 2

Pampiri ena e na le maqephe a 20.

DITAELO LE TLHAHISOLESERING HO MOHLAHLUWA

Pampiri ena e fupere tlhahisolesering e latelang:

1. Bala ditaelo tsena ka hloko pele o araba dipotso.
2. O SE KE wa latella ho bala pampiri yohle. Tadima karolo e hlhisang dikahare tsa pampiri leqepheng le latelang, mme o tshwaye dinomoro tsa dipotso tse thehilweng dibukeng tseo o ithutileng tsona. Ka mora moo o bale dipotso tseo, o nto getha tseo o lakatsang ho di araba.
3. Pampiri ena e arotswe DIKAROLO TSE NNE, e leng:

KAROLO YA A:	Pale/Nobele/Novele	(35)
KAROLO YA B:	Tshwantshiso/Terama	(35)
KAROLO YA C:	Dipalekgutshwe	(35)
KAROLO YA D:	Dithothokiso	(35)
4. Araba dipotso TSE PEDI feela, potso E LE NNGWE ho tswa dikarolong le ha e le DIFE TSE PEDI.

KAROLO YA A: Pale/Nobele/Novele
Araba potso ya Pale/Nobele/Novele eo o ithutileng yona.

KAROLO YA B: Tshwantshiso/Terama
Araba potso ya Tshwantshiso/Terama eo o ithutileng yona.

KAROLO YA C: Dipalekgutshwe
Araba dipotso tsa Dipalekgutshwe ka BOBEDI.

KAROLO YA D: Dithothokiso
Araba dipotso tsa Dithothokiso ka BOBEDI.
5. Sebedisa lenanennetefatso bakeng sa tataiso.
6. Latela ditaelo tse qalong ya KAROLO E NNGWE le E NNGWE ka hloko.
7. Nomora dikarabo tsa hao feela jwalo ka ha dipotso di nomorilwe pampiring ya dipotso.
8. Qala KAROLO KA NNGWE leqepheng LE LETJHA.
9. O eletswa ho sebedisa nako ka moo ho sisintsweng: Sebedisa metsotso e 60 ho ngola KAROLO KA NNGWE.
10. Ngola ka mongolo o makgethe o balehang.

LEQEPHE LA DIKAHARE:

Leqephe lena le tla o thusa ho kgetha dipotso tseo o lakatsang ho di araba, ntle le hore o bale pampiri kaofela.

KAROLO YA A: PALE/NOBELE/NOVELE		
Araba potso ya pale/nobe/novele eo o ithutileng yona.		
NOMORO YA POTSO	MATSHWAO	LEQEPHE
1. <i>Mahlale a kopane Lekwa</i>	35	5
2. <i>Bosweu ba Lehlwa</i>	35	7
3. <i>Sehlekehleke sa Deidro</i>	35	9
KAROLO YA B: TSHWANTSHISO/TERAMA		
Araba potso ya tshwantshiso/terama eo o ithutileng yona.		
4. <i>Sefi</i>	35	12
KAROLO YA C: DIPALEKGUTSHWE		
Araba dipotso KA BOBEDI tsa dipalekgutshwe.		
5.1 <i>'Bontshunyekgare'</i>	18	15
5.2 <i>'Ha se nna ke wena'</i>	17	16
KAROLO YA D: DITHOTHOKISO		
Araba dipotso KA BOBEDI tsa thothokiso.		
6.1 <i>'Fatsheng lena'</i>	17	18
6.2 <i>'Ho se tshepahale'</i>	18	19

Lenanennetefatso:

Sebedisa lenanennetefatso lena ho nnetefatsa hore na e fela o arabile dipotso tse hlokehang.

KAROLO YA	NOMORO TSA DIPOTSO	PALO YA DIPOTSO TSE LOKELANG HO ARAJWA	TSHWAYA (✓)
A: PALE/NOBELE/NOVELE	1–3	1	
B: TSHWANTSHISO/TERAMA	4	1	
C: DIPALEKGUTSHWE	5.1–5.2	1	
D: DITHOTHOKISO	6.1–6.2	1	

ELA HLOKO: Etsa bonnete ba hore o arabile dipotso tse karolong TSE PEDI feela.

KAROLO YA A: PALE/NOBELE/NOVELE

Kgetha mme o arabe potso E LE NNGWE e itshetlehleng bukeng eo o ithutileng yona selemong sena.

POTSO YA 1: MAHLALE A KOPANE LEKWA – DN Katsie

Bala qotso ena ka hloko, o nto araba dipotso tse thehilweng paleng yohle.

'Mofumahadi ya kgabane, le lekgotla le hlomphehang le ke le ntshekehele tsebe. Ke ngaka, mme ha ke ya tla dula mona, ba bangata ba hlorang ba nkemetseng pele kwana. Ba bangata ba ditsietsing, mahlomoleng, mme ba emetse nna. Ka hona he, ho bebofatsa taba tseona tseo ke boneng hore e se e le lefito ke tla beha tjena; Morena ha a ne a nketetse, potsong tsa ka tsa hore na mofumahadi le setjhaba ba tla dumela le ho kgolwa jwang seo ke ba hlalosehang sona, morena o ne a re ha le sa kgolwe ke tsamaye le lona ho ya lebitleng la hae. Ke teng moo yena a tlang ho bua le lona ka sebele sa hae, nna ke itholetse. Ke a kopa he, hore re hle re potlakeleng teng moo morara ona o tla raroloha teng ...!

Matona a buela mahong: 'A re yeng ... a re yeng, ebang ha ho jwalo molotsana towe ...'

'Be butleng banna ... wena nnyeo phakisa o kene hara motse o hlabe mokgosi, setjhaba se potlake se tlo bokana kgotla mona,' ke letona le leholo leo. Ha dikgomo di tlwaela makgulo, setjhaba se ne se se se bokane ka bongata bo tshabehang kgotla mane. Ho nyeunya, ho tswile le setsohatsana, ngwana, monna le mosadi.

- 1.1 Morena eo ho buuwang ka yena qotsong ee ke mang? (1)
 - 1.2 Mophetwa enwa ya iphetotseng ngaka, ha habo kwana o ne a sebetsa mosebetsi ofe? (1)
 - 1.3 Ho ya ka diketsahalo tsa pale ena mophetwa eo ya ikentseng ngaka, o ne a ile a fihla neng moo moreneng? (1)
 - 1.4 Hantlentle ke lebaka lefe le neng le etsa hore mophetwa ya iphetotseng ngaka, a be sebete ho ya bua le mofu morena lebitleng? (1)
 - 1.5 Tikoloho ya diketsahalo tshwantshisong ee ke ya mofuta ofe? (1)
 - 1.6 Qolla dintho TSE PEDI qotsong tse nnetefatsang karabo ya hao e ho 1.5. (2)
 - 1.7 Mophetwa ya neng a iphetotse morena ka lebitleng o ne a hlaha motseng ofe? (1)
 - 1.8 Bolela hore ke Nnete kapa Mafosi, o be o nehelane ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- Ketsahalo ya mabatleng ke e nngwe e bontshang tharahano paleng ena. (2)

- 1.9 Nehelana ka lebaka le dumellanang le polelo e latelang:
Qotso e ka hodimo e totobatsa maikutlo a kgalefo. (2)
- 1.10 Diketsahalo paleng ee di tshetlehilwe/thehilwe maemong a mofuta ofe a phedisano Foreisetata? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 1.11 Tomatso e totobatswa jwang ke ditaba tsa qotso e ka hodimo? (2)
- 1.12 Ke ketsahalo efe paleng ena e nnetefatsang hore haesale baphetwa ba sehlooho ba sa tshepane ho tloha qalong? Tshehetsa karabo ya hao ka lebaka. (3)

Bala qotso ena ka hloko, o nto araba dipotso tse thehilweng paleng yohle.

Ke hona mapolasing ana ho e meng ya metsana e ka leboya la Foreistata, moo ho neng ho phela teng monna e mong. Monna enwa e ne e le modisana wa makgomo le manku. Ntle le moo e ne e le setsomi, mme a tsejwa haholo ke hona. Ka baka la matlalo a phoofolo tse hlaha ao a neng a bapatsa ka ona.

Ka mohlomong ha a ntse a tsoma a wela mahe a dinotshi hodimo. Ya be e se le ka ona e le tlakana le a raha. Ao tjhe tau ya tona, motho wa ho nahana kapele a be se a re; 'Kgele banna, mahe ana ke tla a etsa jwang? O, butle ke tla ya adima bolekanamotseng wanene, ke tlo tshela mahe ana ho bona. Motho a ka nna a tsosa mokgwa ka mahe ana'.

O ile he, mme a fela a bo fumana. Ya be e le ba botonanahadi. Ere ka ha le yena e le mohlolaodietsa, a be a se a nahana mokgwa wa ho iphumanela tjelete ka mahe ana a dinotshi. 'Hee banna, ke fumane leqheka, ke tla tlatsa bolekanamotseng bona ka lehlabathe, mme ke ntano ngwatho ho se hokae maheng ana, mme ke a tsele hodima hlabathe lena ka bolekaneng ka mona, bo tlale bo re tswete!'

- 1.13 Ke lebaka lefe le ileng la etsa hore monna eo a etse qeto ya ho ya rekisa mahe ao a dinotshi porofensing e nngwe? (1)
- 1.14 Pakeng tsa baphetwa ba sehlooho ke ofe ya neng a dumela hore monna ha a tshwanela ho sebeletsa monna e mong? (1)
- 1.15 Ke dintlha dife TSE PEDI tse lokelang ho hlaha tlhekelong tse fumanwang qotsong e ka hodimo? (2)
- 1.16 Ke ketsahalong efe moo o ka reng mongodi o sebedisitse teketliso paleng ee? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 1.17 Ditaba tsa qotso ee, di totobatsa mophetwa ya buang qotsong e le motho wa semelo/botho bofe? Tshehetsa karabo ya hao ka ketsahalo E LE NNGWE e tswang paleng. (2)

- 1.18 Maele a reng, 'tshwele le beta poho', a dumellana jwang le kamano ya baphetwa ba sehlooho paleng ee? (2)
- 1.19 Hlalosa kamoo mosadi wa Sekgukguni a bileng le seabo kateng ntshetsopeleng ya pale ena. (2)
- 1.20 Na mongodi o atlehile ho amahanya lebitso 'Hadibonwe' le diketsahalo tsa pale ee? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 1.21 Pula e neng e ntse e fafatsa ha Sekgukguni a tswa ka lebitleng, re ka re e ne e le letshwao le bontshang eng ho yena ho ya ka diketsahalo tsa pale ee? (2)

[35]**KAPA****POTSO YA 2: BOSWEU BA LEHLWA – Sello Moroe**

Bala diqotso tsena ka hloko, o nto araba dipotso tse thehilweng paleng yohle.

Ka potlako Lerato a re, 'Lekwala ke wena! O lwantshanang le batho le ka Sontaha. Le hona ha ke tsebe hore o batlang pela ka, ha ke hloke thuso ya hao ke a leboha'. A tihetjha pela hae. Ke ne ke thotse ke sa tsebe hore ke etseng.

'Oho, o phelekanyeditswe ke sefelekwane sena se hlolang ka bomenemene, hommeng nna ke tla le bontsha hore ke mang, le tla ntlhompha kaofela ha lona; le hona ha ke tsebe hore le emetseng, tswang!'

Ra tswa, ke ferekane ke bile ke halefile ke sa tsebe hore ke etseng. Ka lehlohonolo batho ba ne ba se bangata, kamoo ke neng ke halefile kateng, ka hloka le mantswe a ho ipuella.

'O se ke wa nahana hore ha o phemme o motle pokola towe'. Ke yena eo a re felehetsa. Ana mantswe a ile a ntlhaba hoo ke neng ke re ke a mo kgorohela empa boPuse ba nthiba.

'Kgaohana le yena eo, o bolawa ke mona, e ka re ha se ngwana wa motho ya hlomphang jwalo ka ntatae. Ha ke tsebe hore ha a ne a le teng o ne a tla mo etsang'. Ke Lerato eo ka pelo e bohloko a bile a halefile.

- 2.1 Diketsahalo tse qotsong ee, di etsahalla sebakeng sefe? (1)
- 2.2 Ke mophetwa ofe eo e leng molwantshi ditabeng tsa qotso ee? (1)
- 2.3 Sesosa sa kgohlano paleng ee ke sefe? (1)
- 2.4 Mantswe ana, 'Oho, o phelekanyeditswe ke sefelekwane sena se hlolang ka bomenemene' ha se nnete. Nehelana ka lebaka le tiisang sena. (2)

- 2.5 Diketsahalo tsa pale ena di totobatsa mehla ya sekwalekwale. Nehelana ka ketsahalo TSE PEDI tse bontshang sena. (2)
- 2.6 Dipuo tsa mophetwa eo o mmoletseng ho 2.2, di mo senola e le motho wa semelo/botho bofe? (2)
- 2.7 Bolela hore polelo e latelang ke Nnete kapa Mafosi, o be o nehelane ka lebaka la karabo ya hao.
Molwantshi qotsong ena, ke yena mophetwa ya ileng a qetella a hlotse kgohlano e paleng ena. (2)
- 2.8 Polelo ena, 'Leshala le tswala molora', e dumellana jwang le se etsahalang qotsong ee? (2)
- 2.9 Na ketsahalo ya hore Hlomi a se ke a lahla mangolo le sefaha tse tswang ho Dineo, ho na le seo e neng e se bidietsa? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 2.10 Pakeng tsa kgohlano ya ka ntle le ya ka hare, ke efe e matla/e hlahelang haholo paleng ena? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (3)

Bala qotso ena ka hloko, o nto araba dipotso tse thehilweng paleng yohle.

Keledi tseo ke neng ke leka ho di kgama tsa theoha jwaleka diphororo, ke thotse empa pelo yona e sisa. A mpotsa hore Lerato o etsang re se re ntse re lebile ka tlung. O ne a tshohile haholo a bile a thothomela. Ka ho hloka karabo, ka thola feela ke dutse sofeng.

O ne a se a fellwa ke mamello ha Lerato a kena. Re ile ra mo sheba hong. A ema tlekelele ho bona meokgo marameng a ka. A tla butle a fihla a dula sofeng e neng e le pela ka. O ile a thola jwalo a ntjhebile ka mahlong. Ke ne ke mo shebile le nna. E ne e ka ha se Lerato yane ya neng a bua le nna ha bohloko; fahleho sa hae se le bonolo se tletse lerato.

A sheba mme wa hae ya neng a maketse haholo, yaba o ntjheba hape; a behile matsoho a hae hodima a ka, yaba ka lentswe le inyatsang o re, 'Hlomi ntshwarele, ke ne ke sa tsebe seo ke neng ke se etsa. Ruri ke ne ke thotofetse. Ntshwarele hle Hlomi.' Yaba o a lla. Ke ne ke sa tsebe hore nka etsa kapa ka bua eng, ke kopane hlooho, ke sa utlwisise ho etsahalang. Ya ka jwale ke nna ya molato. Ka ema ka bula lemati yaba ke a tswa.

- 2.11 Ke ketsahalo efe e bontshang mothinya o sa lebellwang qotsong ee? (1)
- 2.12 Ke dintho dife TSE PEDI qotsong, tse bontshang hore Hlomi o ne a sa kgotsofalla se neng se etsahetse? (2)
- 2.13 Ke lebaka lefe le neng le entse hore Lerato a buise Hlomi ha bohloko? (1)
- 2.14 Nehelana ka baphetwa BA BABEDI bao Hlomi a neng a na le bona mohla a neng a bona lehlwa hodima lebitla la Lerato? (2)
- 2.15 Tlhekelong/Tlhahisong ya pale ena, mongodi o tjebetse babadi pele ka toro eo Hlomi a ileng a e lora ka Lerato. Bohlokwa ba lewa lena ka hara pale ke bofe? (2)

- 2.16 Ke diketsahalo dife TSE PEDI tse bontshang hore ditaba tsa pale ena ke tsa makeisheneng? (2)
- 2.17 Ke ketsahalo efe e ileng ya etsa hore Hlomi a iphumane a bua le mme wa Lerato? Hlalosa kamoo ketsahalo eo e bontshang tharahano kateng paleng ena. (3)
- 2.18 Ke maikutlo afe a totobatswang ke dipuo tsa Lerato? Tshehetsa karabo ya hao ka lebaka. (2)
- 2.19 Mokgwa oo mme wa Lerato a fihlelletseng tharollo ya twantshano pakeng tsa Hlomi le Lerato, na ke oo le wena o ka beng o ile wa o sebedisa? Fana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- [35]

KAPA

POTSO YA 3: *SEHLEKEHLEKE SA DEIDRO – VT Masima*

Bala qotso ena ka hloko, o nto araba dipotso tse tla e latela tse thehilweng paleng yohle.

Seledu sa hae sona se ne se le selelele, e le seledu sa motho ya manganga, ya sa teleng ha bonolo. Molomo wona e ne e le wa motho ya dutseng a bontse jwalo ka ha eka tsohle tseo a di bonang lefatsheng di a mo qabola. Le ha ho le jwalo, motho o ne a ka makatswa ke mahlo a mohlankana enwa ha a rotse dikgalase tse mahlong. E ne e le mahlo a bohale, a tihatjhametsang, mahlo a tsebang ho bona se ka pelong ya motho, mme a fihle a hlahlobise se teng ka moo, a ntano jwetsa monga wona ho etsa geto e nepahetseng ka eo ya shebuweng.

Ha monna enwa wa motsamai a tswa ka koloing, a ka a qala ka ho iqamaqamakisa jwalo ka motho ya sa tsebeng hantle seo a tshwanetseng ho se etsa. Ka lehlohonolo, e mong wa balebedi a be a se a potlakela ho yena, a otlala saluti ya mofuta a nto kopa dinotlolo tsa koloi ho moeti. Ha molebedi enwa a se a fumane dinotlolo a kgannela koloi boemelong ba dikoloi bo ikgethileng. Nakong ena monna wa motsamai yena a toba monyakong o moholo o kwetsweng, empa o ileng wa buleha hanghang ha a atamela ho wona. Lekgatheng lena monna wa moeti a phahamisetsa balebedi letsoho a nto nyamella ka hare.

- 3.1 Ke sebakeng sefe mona moo mophetwa ya bitswang monna wa moeti a fihlang ho sona? (1)
- 3.2 Fana ka lebaka le neng le entse hore mophetwa enwa a tle sebakeng seo o se boletseng ho 3.1. (1)
- 3.3 Bolela ketsahalo E LE NNGWE qotsong e bontshang ntle le tikatiko hore mophetwa enwa ha se mothonyana feela. (1)

- 3.4 Ditaba tsa qotso ee ke tsa mehleng efe? Nehelana ka ketsahalo E LE NNGWE e nnetefatsang karabo ya hao. (2)
- 3.5 Mongodi o sebedisitse lewa/tsela efe ho re senolela semelo/botho ba mophetwa eo ho buuwang ka yena qotsong? (1)
- 3.6 Tlhahisong/Tlhekelong ya pale ena mongodi o sebedisitse lewa la ho qala ka diketsahalo tse etsahetseng qetellong ya pale. Le bitswang lewa leo? Bohlokwa ba lewa lena ka hara pale ke bofe? (3)
- 3.7 Nehelana ka lebaka le itshetlehileng paleng le tiisang polelo e latelang:
Ditaba tsa qotso ena di bontsha ho hola (kgolo) ha diketsahalo paleng. (2)
- 3.8 Diketsahalo paleng ee di tshetlehilwe/thehilwe maemong a mofuta ofe wa phedisano? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 3.9 Bolela hore polelo e latelang ke Nnete kapa Mafosi, o be o tiise karabo ya hao ka lebaka.
Monna wa motsamai qotsong ena ke yena mophetwa wa sehlooho. (2)
- 3.10 Ke ketsahalang efe moo o ka reng mongodi o sebedisitse teketliso paleng ee? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)

Boela o bale qotso e latelang ka hloko, o nto araba dipotso tse tla e latela tse thehilweng paleng yohle.

Kapelepele koloi ya dinkge ya fihla ya ema mabapa le ya Chikano. Chikano a tshoha haholo ha a bona ho kang molamu ho hlaha fensetereng ya koloi e emisitseng pela ya hae, mme a nyamella fatshe ka ho panya ha leihlo. Ketso ena ya hae ya phakisa ho arabelwa ke ho thwathwaretsa ha sethunya sa othomathiki. Eitse ha sethunya seo se se hlenhlantse koloi ya Chikano ka ho anetseng, sa re nyele, ha ba ha kgutsa ha e se feela mantswenyana a batho ba neng ba etla ba matha ho tla bona se etsahetseng. Ka mora metsotswana e se mekae, Chikano a phahamisa hlooho ho bona se etsahalang.

Hanghang koloi ya dinokwane ya thakgoha ka lebelo le tshosang, ya tshela makopanong a ditsela diroboto di ntse di kwetse, mme ya nka mothinya ka lebelo yaba e fedile mahlong. Jwale batho ba qala ho etsa lerata le leholo ba itlatlarietsa ka mokgwa o mong o ileng wa makatsa Chikano. Kapelepele mapolesa a fihla. E mong wa diofisiri a phallela ho Chikano ha makoloi a mang a mapolesa a seohela koloi ya dinokwane.

'Ana ha o a tswa kotsi, monghadi?' ho botsa ofisiri.

'Ha ke so be le bonnete ba taba eo, monghadi', ho araba Chikano. 'Empa ke a tshepa hore ke se ke tswa Boyabatho, moo ba hanneng ho nkamohela'.

- 3.11 Tlhaselo ena e etsahalla toropong efe? (1)
- 3.12 Hobaneng dinokwane tsee di ne di batla ho bolaya Chikano? (1)

- 3.13 Tiisa polelo e latelang ka lebaka le nepahetseng.
Qotsong ena ho hlahella kgohlano ya ka ntle. (1)
- 3.14 Nehelana ka dintlha TSE PEDI tse bontshang ho tshwana pakeng tsa tlhaselo e qotsong le e ileng ya etsahalla Chikano hoteleng eo a neng a dula ho yona. (2)
- 3.15 Ke ketsahalo efe e bontshang hore tlhaselo ya dinokwane e qotsong, ha e a ka ya sitisa Chikano diphuputsong tsa hae? (2)
- 3.16 Hlalosa mothinya o neng o sa lebellwa o ileng wa nkuwa ke ketsahalo ya mohla Mobishopo Biala a neng a kopane le Chikano ha Katriena. (2)
- 3.17 Chikano o ne a tsebe jwang hore hohle moo a neng a ya teng, Ramaqiti o ne a ntse a mmehile leihlo? (2)
- 3.18 O nahana hore hoja Chikano o ne a hlolehe diphuputsong tsa hae tse malebana le Bana ba Phiri, ho hloleha hoo ho ne ho ka ama ntshetsopele ya diketsahalo ka tsela efe paleng ee? (2)
- 3.19 Na o dumellana le maikutlo a reng mongodi o phethetse pale ee hantle? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 3.20 Ho baphetwa ba sehlooho paleng ee, ke ofe eo o sa mo rateng? Hobaneng? (3)

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 35

KAROLO YA B: TSHWANTSHISO/TERAMA

Araba potso ya buka eo o ithutileng yona feela karolong ena.

POTSO YA 4: SEFI – DJ Nkutha

Bala qotso e latelang ka hloko, o nto araba dipotso tse thehilweng tshwantshisong yohle.

RABODITSE: O ntse o hopola taba ya rona ya hoseng ke a tshepa.

MOTAUNG: O bua ka efe ha di le ngata hakaale?

RABODITSE: Yane ya hore o tla be o lahlile tjelete ha o ruta ngwanana. Hopola le bao re buileng ka bona. Ha ba o qaka o tle ke tla o thusa. Ngwanana ke lefa la baditjhaba. Ngwana a ka o tlontlolla o mo tshepile. A o bakele dintja tse tla o bohola ha tse ding di ka o amoha bophelo.

MOTAUNG: Ke a utlwa weso empa mosadi wa ka o tla lwana hobane qeto re e nkile re le kaofela.

RABODITSE: (*A kgena.*) O tshereane monna. Athe hlooho ya lelapa ke mang? Ke mosadi kapa wena? E ka re o hana ka matsoho monna. Adimana ka diatla monna o lokise motse. O hopole hore mosadi ke mosadi, e ntse e le mosadi, o shebahala bosadi, mme e tla dula e ntse e le mosadi sethatong. O etsa tsa bosadi. Pina e ne e qete ditaba ya re le hara masiu o ntse a kopa, mosadi ha a kgotsofale. Tjhophelwa feela wena o lokise motse. Nna ke o boleletse hore ke ba tlotsitse ka phafa ba ba ba mpinela pina. Ho nna makatolle ba e kgola mmoho le bonase ba sa e sebeletsa.

- 4.1 Ngwana wa ngwanana eo ho thweng a se ke a iswa sekolong ke mang? (1)
- 4.2 Qotso ee e totobatsa leeme la mofuta ofe? Nehelana ka dintlha TSE PEDI tse hlahang qotsong, tse tshehetsang karabo ya hao. (3)
- 4.3 Ke maikutlo afe a totobatswang ke dipuo tsa Raboditse? (1)
- 4.4 Puisano ee ya Raboditse le Motaung e etsahalla sebakeng sefe? (1)
- 4.5 Puisano e qotsong ee e totobatsa diketsahalo tsa mehla efe? (1)
- 4.6 Ke sebakadi sefe seo e leng mohlohleletsi/moqabanyi tshwantshisong ee? (1)
- 4.7 Ka ntlha TSE PEDI bolela hore maikemisetso a Raboditse e ne e le afe ka puo ena ya hae e qotsong. (2)
- 4.8 Kgetha karabo e nepahetseng ho tseo o di fuweng ka masakaneng. Ditaba tsa qotso ena, di bontsha (kgolo ya diketsahalo, tharahano ya diketsahalo, sehlohlolo sa diketsahalo). (2)

- 4.9 Polelo e latelang ke ntlha kapa ke mohopolo? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao o itshetlehile ka ditaba tsa tshwantshiso ena.
Mosadi ha a kgotsofale. (2)
- 4.10 Tshwantshiso/Sereello se sebedisitsweng polelong ena, 'A o bakele dintja tse tla o bohola', e o thusa jwang ho utlwisisa se bolelwang ke Raboditse? (2)
- 4.11 Ke ketsahalo efe paleng ee, e tiisang maele ana, 'e kgotjwa e le maoto mane'? Tshehetsa karabo ya hao ka lebaka. (3)

Boela o bale qotso e latelang ka hloko, o nto araba dipotso tse thehilweng tshwantshisong yohle.

MMATISETSO: (*A theola sefutho*). O kae yena? Ke re o entseng ka yena, mpoelle?

RABODITSE: Yena, mang?

MMATISETSO: O bolela jwang ha o re mang? Hakere ke kgwedi ya boraro le beke monna ka a sa finyelle hae?

RABODITSE: O sa hatella hape o nketsa paki? Ha o re monnao o bolelang? Ke wa hao hakere? Re tlameha ho mmotsa ho wena.

MMATISETSO: Ke bolela ya nyetseng ka dikgomo e seng ka banka. Ke tliho mmatlela kwano.

RABODITSE: Ha ka moo ke moo ho batlwang batho ba nyetseng ka dikgomo? O ntse o ntlhapaola ha ke o mamedisisa tjena. O bolela hore nna ke nyetse ka banka? Nna ke nyetse ka dikgomo e seng ka tsheya jwalo ka ha o nahana.

MMATISETSO: A ko bue hle motho wa Morena, ke a o rapela. Kgwedi di a hatana a sa fihle hae.

RABODITSE: Ke tla o araba ho ya ka mantswe a hao mosadi. Erekaha wena o nyetswe ka dikgomo, ka mohlomong monnao o batla ho ikamahanya le diphetoho, a nyale ka tjheke kapa ka tsheya.

MMATISETSO: Le mo loile, le mo entse mophaphathehi, ha le qeta ha le tsebe ho mo phekola.

RABODITSE: Mosadi, o tlohele ho ntena le ho nthohaka ka tlong ya ka. Taba ya pele, ha se wena ya mo tlisitseng ha ka mona, o itlisitse. Tsa boloi tsona o hle o le bale ka tsona.
Monnanyana wa hao o jelwe ke 'kearata'

- 4.12 Bolela lebaka le tlositseng sebakadi se batlwang qotsong lapeng la sona. (1)
- 4.13 Kamano ya Raboditse le sebakadi se batlwang ke efe? (1)

- 4.14 Nehelana ka mabaka A MABEDI a neng a etse hore sebakadi se batlwang se fellwe ke mosebetsi. (2)
- 4.15 Ke mabaka afe A MABEDI a ileng a etsa hore Mmatshela a leleke Motaung ha hae? (2)
- 4.16 Bolela hore polelo e latelang ke Nnete kapa Mafosi, o be o nehelane ka lebaka la karabo ya hao.
- Ketsahalo eo ho yona sebakadi sa sehlooho, se tshwarwang ke mapolesa tshwantshisong ena e bontsha tharollo/mothipoloho. (2)
- 4.17 Hlalosa kamoo ketelo ena ya Mmatsetso ha Raboditse e hlahisitseng mothinya o neng o sa lebellwa kateng. (2)
- 4.18 Ketsahalo ya hore Tisetso a fete dithuto tsa hae tsa materiki, Nkepe a hlolehe, e ntshetsa pele kgolo ya kgohlano jwang ka hara tshwantshiso ee? (2)
- 4.19 Ho ya ka diketsahalo tsa pale ee, na o bona bobbe bo fumantshitswe moputso o bo tshwanetseng qetellong? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 4.20 Ketsahalo ya hore ka le leng hoseng Motaung a iphumane a apere phalatsa ya Mmatshela, e bidietsang bophelong ba Motaung? (2)

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B: 35

KAROLO YA C: DIPALEKGUTSHWE

Araba potso TSE PEDI tse itshetlehileng dipalekgutshweng TSE PEDI tseo o ithutileng tsona selemong sena. Araba POTSO ya 5.1 le POTSO ya 5.2.

POTSO YA 5.1: MODIA – MK Mofihli le ba bang

5.1 Bala qotso ena ka hloko, o nto araba dipotso tse tla e latela. Ela hloko hore dipotso di itshetlehile palekgutshweng yohle, e seng hodima qotso feela.

BONTSHUNYEKGARE

Hoba a thole, e mong tjena ya neng a le molelele a bile a le nko e telele a re: 'Banna ba heso, nnete e hlola ka mehla. Re ka etsa mekutu, matsapa le boikgathatso bofe kapa bofe ba ho lwantsha nnete, empa nnete e tla dula e hlotse ka mehla. Re ka bolaya batho ka mokgwa ofe kapa ofe oo re ka o sebedisang, empa ha e le mohopolo wa batho wona re ke ke ra o bolaya'.

Kgurumbala o ile a hemela hodimo, a nyeka melomo, a panyapanya, a tjamela Molelle. 'Ha ke utlwisise. O bolelang ha o re nnete e hlola ka mehla? O reng ha o re re ka bolaya batho, empa ha e le mohopolo wa batho wona re ke ke ra o bolaya? Hona ke ka lebaka la eng ha o bua jwalo ka ha eka ha o e mong wa madi a rona?' Molelle a tsitsinya hlooho, a mo tadima, a sheba fatshe motsotswana hoba eo a realo.

Ha a phahamisa hlooho a re: 'Mamelang banna ba heso! Phoso ha e le phoso ke phoso, mme phoso e lokela ho bolelwa haeba re fela re lakaletsa bana ba rona bokamoso bo tjhatsi. Nnete ke hore nako e a tla eo batho bana ba tlang ho arabelwa ka yona'.

- 5.1.1 Modulasetulo wa kopano ee e ne e le mang? (1)
- 5.1.2 Bolela hore sepheo sa kopano ena e ne e le sefe? (1)
- 5.1.3 Sesosa sa kgohlano e totobatswang ke dipuo tsa baphetwa qotsong ee ke sefe? (1)
- 5.1.4 Nehelana ka ntlha E LE NNGWE e bontshang ho se tshwane pakeng tsa kopano ena le e ileng ya tshwarwa ka mora yona. (1)
- 5.1.5 Hlalosa ka dintlha TSE PEDI kamoo diofisiri di neng di ikutlwa kateng ka mora kopano e ileng ya tshwarwa ka mora eo ho buuwang ka yona qotsong e ka hodimo. (2)
- 5.1.6 Bolela hore polelo e latelang ke Nnete kapa Mafosi, o be o nehelane ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- Dipuo tsa Molelle e ne e le menahano ya hae feela e sa kang ya phethahala. (2)

- 5.1.7 Dumellana le polelo e latelang ka ho nehelana ka lebaka le tsamaellanang le diketsahalo tsa palekgutshwe.
Ditaba tsa qotso e ka hodimo, di totobatsa tharahano ya diketsahalo palekgutshweng ena. (2)
- 5.1.8 Ntlhakemo ya mongodi ke efe malebana le lebollo? Tshehetsa ntlha ya hao ka lebaka. (2)
- 5.1.9 Nehelana ka ketsahalo E LE NNGWE palekgutshweng (e seng qotsong), e tiisang/nnetefatsang polelo e latelang:
Mongodi o sebedisa dipuo tsa baphetwa ho senola botho/semelo sa bona. (2)
- 5.1.10 Na o ka re tharollo e fihletswe palekgutshweng ee? Nehelana ka lebaka la karabo. (2)
- 5.1.11 Na mongodi o atlehile ho reha palekgutshwe ee sehlooho se e loketseng? Tshehetsa karabo ya hao ka lebaka. (2)

LE

- 5.2 Bala qotso e latelang ka hloko, o nto araba dipotso tse thehilweng palekgutshweng yohle.

HA SE NNA KE WENA

Hang bana ba hwerehana, ba hlahafala, ba bina dipina tse mona tse binwang ka puo eo e seng ya Sesotho, haholo ha dintho di se di le tjena. Yare moo mookamedi a sa ntseng a maketse hore na ho etsahalang ke eng, a tshoha a se a bona ba se ba nyoloha ba kokositse dikgarafu, diharaka, dipeke, difereko le mafielo, pina ba e hlabetse hodimo, ba habile nqa ofising. Bana bana ba ne ba bina dipina tse rohakang motsamaisi, ba bile ba mmitsolla jwalo ka ha eka ke thaka bona. Dipolakareteng tseo ba neng ba di phahamisitse, ba ne ba sa mo rohaka ba ne ba mo fetsheetse.

Ketso ena e neng e qala ho mo hlahela, e ne e mo tshositse ka mokgwa o makatsang, o ne a thothomela, marukgwe a kapea, ka hanong ka mona a omme ngo! Nakong eo a neng a re o leka ho bua lentswe la hana ho tswa. Mahlo a hae a leka ho tshalatsa ho batla eo a ka mo namolelang, empa a se ke a mo fumana. Eitse hoba Tatolo a lemohe maemo ana a ntseng a mpefala motsotswana le motsotswana, a iteta sefuba ho bua le mokgopi. 'Bohle mamelang! Mokgwa ona ha se mokgwa o nepahetseng wa ho leka ho rarolla mathata haeba a le teng. Ho hang bana ha ba lebellwa ho etsa sena seo le se etsang'.

- 5.2.1 Bolela mophetwa ya ileng a susumetsa bana hore ba kene morerong ona oo re o bonang qotsong e ka hodimo. (1)
- 5.2.2 Diketsahalo tsa palekgutshwe ena di totobatsa kgohlano ya mofuta ofe? (1)

- 5.2.3 Bolela sesosa sa kgohlano eo o e boletseng ho 5.2.2. (1)
- 5.2.4 Mophetwa wa sehlooho ke ofe palekgutshweng ee? (1)
- 5.2.5 Ke dintho dife TSE PEDI tse re totobaletsang hore diketsahalo tse qotsong ke tsa mehleng ya kajeno? (2)
- 5.2.6 Mookamedi o ile a phonyoha jwang moferefereng oo ho buuwang ka ona qotsong e ka hodimo? (2)
- 5.2.7 Maele ana, 'Motsheha lefuma o a ipiletsa', a nyallana/dumellana jwang le ketsahalo ya ho fellwa ke mosebetsi ha Ralehlatsa? (2)
- 5.2.8 Bolela hore ke Nnete kapa Mafosi, o be nehelane ka lebaka la karabo ya hao.
Tatolo ke monamodi palekgutshweng ena. (2)
- 5.2.9 Ditaba tsa qotso e ka hodimo, di totobatsa monga tsona e le motho wa semelo sefe? (2)
- 5.2.10 Ke ketsahalo efe e re bontshang mothinya o sa lebellwang palekgutshweng ee? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (3)

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C: 35

KAROLO YA D: DITHOTHOKISO

Araba potso TSE PEDI tse itshetlehileng dithothokisong TSE PEDI tseo o ithutileng tsona selemong sena. Araba POTSO ya 6.1 le POTSO ya 6.2.

POTSO YA 6

6.1 Bala thothokiso ena ka hloko, ebe o araba dipotso tse tla e latela.

FATSHENG LENA – PM Ramathe

- 1 Kajeno mehla e fetohile re a ipusa,
- 2 Maoba re ne re bua ka Mmantsopa setsebi,
- 3 Kajeno re bua, Boithatelo, mophedisi,
- 4 Hoba tsa rona diketso ke boithatelo ba pelo ho thabisa.

- 5 Ke masea ditameneng ho a qhafutsakwa,
- 6 Motsamao ke matswedintsweke tholwana ya mothamahane,
- 7 Botjha tholwana bohlokwa sentebale,
- 8 Puo ke pina ya mehla: Hwenene nkuke.

- 9 Fatsheng lena la mapalesapelo la masetladibete,
- 10 Kobo re apere bootswa re apere bofokodi,
- 11 Bojakane re bo qwaile re bo phephethile,
- 12 HOBA RE BUSWA KE: Boithatelo: re thabile.

- 13 Ka mehla ha ke sheba tsa lena ditlhoka,
- 14 Moya wa ka o haraswana dikoto,
- 15 Ya me pelo e tlokoma sa lekweba,
- 16 Moya wa ka o futha sa leqeba.

- 6.1.1 Bolela ntho E LE NNGWE eo sethothokisi se reng e bontsha hore mehla e fetohile. (1)
- 6.1.2 Sethothokisi se bolela eng ka hwenene molathothokisong wa 8? (1)
- 6.1.3 Nehelana ka lebaka leo ho thweng ke lona le etsang hore batho ba thabe kajeno. (1)
- 6.1.4 Bolela bonono ba bothothokisi bo sebedisitsweng melathothokisong ya 2 le 3. (1)
- 6.1.5 Ke molathothokisong ofe temanathothokisong ya boraro moo sethothokisi se re tsebisang hore batho bao ho buuwang ka bona ha ba tsamaellane le bokeresete? (1)
- 6.1.6 Hlalosa se bolelwang ke molathothokiso wa 5. (2)
- 6.1.7 Bohlokwa ba tshwantshanyo/papiso e sebedisitsweng molathothokisong wa 15 ke bofe molathothokisong oo? (2)

- 6.1.8 Hlalosa sehlo sa sethokhokisi ho latela ditaba tsa thothokiso ena. (2)
- 6.1.9 Lentswe lena, 'Kajeno', le sebedisitsweng molathothokisong wa 1 le o thusa jwang ho utlwisisa thothokiso ee? (2)
- 6.1.10 Molaetsa/Thuto ya thothokiso ee ke efe? (2)
- 6.1.11 Bonono ba bothothokisi bo sebedisitsweng molathothokisong wa 4 bo bitswang, mme bo sebedisitswe ka sepheo sefe molathothokisong oo? (3)

LE

- 6.2 Bala thothokiso ena ka hloko, ebe o araba dipotso tse tla e latela.

HO SE TSHEPAHALE – RN Phume

- 1 Ha le iketse le hotse ka thata,
- 2 Thaka tsa hae di ja puting,
- 3 Di ja 'tjhokolete' monate mabothotsa
- 4 Lona le kgangwa ke dipabi naheng!

- 5 Kgomo o alositse tsa mang?
- 6 Ke tse qwakeditsweng 'dimpara'
- 7 Di qwakeditswe ke a mang maqwatsiqwatsi,
- 8 Qwaketsano ke bohobe maqwatsiqwatsi.

- 9 Wele! Tshepahala hle leqwatsiqwatsi,
- 10 E ja tshepahalo ka ha ke bohobe,
- 11 Tshepahalo ke bohobe ba bophelo,
- 12 E tla o phedisa e o etse motho.

- 13 Tlohela mesebetsi ya mopheme,
- 14 Tlohela mesebetsi ya phokojwe,
- 15 Lesa hle mesebetsi ya dirobalanaheng,
- 16 Dirobalanaheng ke ntho tsa ho itebala.

- 6.2.1 Nehelana ka lentswe le ntseng le bolela diphogo thothokisong. (1)
- 6.2.2 Dikgomo tseo leqwatsiqwatsi le di disang ke tsa mang? (1)
- 6.2.3 Ke maikutlo afe a qholotswang ke melathothokiso ya 9 le 15? (1)
- 6.2.4 Bolela ntho TSE PEDI tseo ho thweng leqwatsiqwatsi le hotse le sa di je. (2)
- 6.2.5 Qolla lentswe le re bopelang kgonyetso temanathothokisong ya pele, o be o bontshe hore kgonyetso eo e na le tshusumetso efe molathothokisong oo. (2)

- 6.2.6 Poeletsamodumo e sebedisitsweng melathothokisong ya 6, 7 le 8 e sebedisitswe ka sepheo sefe? (2)
- 6.2.7 Bohlokwa ba phetapheto e sebedisitsweng melathothokisong ya 13 le 14 ke bofe? (2)
- 6.2.8 Hlalosa seo sethohokisi se se bolelang melathothokisong ya 10,11 le 12. (2)
- 6.2.9 Kgetha karabo e nepahetseng ho tse latelang. Bokgabo ba bothothokisi bo sebedisitsweng melathothokisong ya 3 le 6 bo sebedisitswe ka sepheo sefe? (1)
- A Ho fokotsa palo ya mantswa.
B Ho potlakisa morethetho.
C Ho natefisa mantswa.
D Ho kgina morethetho.
- 6.2.10 Lebotsi le sebedisitsweng molathothokisong wa 5 le sebedisitswe ka sepheo sefe, mme le o thusa jwang ho utlwisisa temanathothokiso ya bobedi? (3)

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA D: 35
MATSHWAO A PAMPIRI YOHLE: 70